

LAURBERG & GAD FOT. 1918

FOTOTYPI PACTH & CRONES EFTF.

Carl Julius Salomonsonsen

II. Carl Julius Salomonsen.

(6. December 1847—14. November 1924).

Af **Th. Madsen.**

(Tale i Videnskabernes Selskabs Møde den 9. Januar 1925).

Carl Julius Salomonsen stammer fra to gamle jødiske Familier, som i mange Aar har været bosat her i Landet. Moderen tilhørte den ansete og vidtførgrenede Henriques'ske Slægt, den samme hvorfra han senere hentede sig sin Hustru. Faderen var den kendte Læge Dr. med. Martin Salomonsen. Utvivlsomt er han under Opvæksten blevet præget stærkt af sit videnskabeligt interesserede og kultiverede Hjem, hvor en stor Del af Datidens kendte Læger færdedes, som Ole Bang, Brandes, Lehmann, Hassing, Ravn o. a. Meget af det, som blev karakteristisk for C. J. Salomonsens senere Liv, finder vi allerede Spiren til i Barn-domshjemmet. Faderen havde en stor Praksis med et velstillet Klientel, som Sønnen senere arvede, og dette har sikkert bidraget til at vedligeholde hans Interesse for praktisk Lægegerning; endnu i 1889 betegner han sig som Amanuensis hos Faderen, og først sent opgav han fuldstændig sin Praksis.

Blandt Faderens mange Interesser var særlig Epidemiologi; han havde i 1854 disputeret for den medicinske Doktorgrad med en Afhandling om »Københavns Epide-

mier i den sidste Halvdel af det attende Aarhundrede«, og hele Livet igennem syslede han med særlig Forkærlighed med epidemiologiske Emner. Saaledes har Sønnen i Medicinsk-Historisk Selskab 1917 fremdraget et Kort, tegnet af Faderen i 1853, som beskriver en Tyfusepidemi, der herskede i København i Aaret 1852, og som var velkendt af Befolkningen under Navnet »Frederiksberggade-Feberen«. Det sidste større Arbejde fra Salomonsens Haand er ogsaa af epidemiologisk Art, nemlig »Epidemiologiske Theorier i den første Halvdel af det nittende Aarhundrede«, offentliggjort i Universitetets Festskrift 1910.

Den gamle Dr. Salomonsen var stærkt optaget af den kvikke og begavede Søn, det eneste Barn. Om Søndagen foretog de i Reglen Ekskursioner eller Museumsbesøg, hvor utvivlsomt Grunden er lagt til den varme Interesse for Naturvidenskaberne, som altid har karakteriseret Salomonsen. Han fik herved Lejlighed til at komme i Berøring med adskillige af Datidens fremragende Mænd, som f. Eks. Worsaae og Panum, og hans arkæologiske Interesser blev Indledningen til et Bekendtskab med Virchow, hvem han assisterede ved dennes Undersøgelser af gamle Kranier i vore Museer, og hvis Privatsekretær han blev, da Virchow kom hertil i 1869 som Deltager i den store internationale Arkæolog-Kongres.

I Studentertiden tilhørte han sammen med Bernhard Bang og Mario Krohn en lille Gruppe ivrige Medicinere, hvis stærke Interesse for Naturvidenskaberne bl. a. gav sig Udslag i, at de hørte de zoologiske Forelæsninger hos Reinhardt, Schiødte og Steenstrup. Meget af, hvad han her havde lært, genfinder man senere i hans Lærergerning, særlig i de eksperimental-patologiske og parasitologiske Kurser.

Salomonsens store Rejselyst kan ogsaa spores tilbage

til Barndomshjemmet; hver Gang Faderen fik sit Lægehonorar betalt i Guldpenge, blev disse lagt i en særlig Skuffe og benyttede til efter Datidens Forhold lange Rejser, deriblandt en Tur til Italien, som han altid huskede med særlig Glæde. I Metropolitanskolen, hvorfra han dimitteredes 1865, stiftede han Bekendtskab med Holger Drachmann og Erik Skram; af andre Ungdomsbekendte, som kom til at staa ham nær, maa særlig fremhæves Georg og Edvard Brandes.

Da han havde afsluttet sin Lægeeksamen 1871, skildres han som en usædvanlig livfuld og indtagende ung Mand med levende Interesser paa mange forskellige Omraader, ikke alene for Lægekunst og Naturvidenskab, men ogsaa for Historie, Kunst og Poesi. Til at begynde med syntes han stærkt optaget af Gerningen paa forskellige Hospitaler, men efter at være ansat hos Valdemar Rasmussen paa Kommunehospitalet, som dyrkede den patologiske Anatomi med stor Iver, kom Salomonsen ind paa det Felt, der skulde blive hans egentlige, idet han foretog nogle Undersøgelser over Bakteriernes Forhold ved pyæmiske Processer. Dette førte til et Studium af Bakteriernes Betydning for Blodets Forraadnelse, et Spørgsmaal, som dengang var lidet opklaret, og som han fortsatte paa det fysiologiske Laboratorium. Dettets Leder, Peter Ludvig Panum, havde jo allerede selv leveret fundamentale Bidrag til Studiet af putride Stoffer i raadne Vædsker og de mikroskopiske Organismers Andel i Fermentvirkningerne og havde store Betingelser for at vejlede den unge Forsker.

Resultatet af disse Undersøgelser fremlagde Salomonsen i sin Doktordisputats: »Studier over Blodets Forraadnelse«, som fremkom 1877, det første større danske bakteriologiske Arbejde.

Han saa, at den Farveforandring, som raaddent Blod undergaar ved 5° — 10° , forløber paa en ganske karakteristisk og regelbunden Maade, idet der rundt i Vædsken viser sig smaa sorte Pletter, der efterhaanden tiltager i Mængde og Størrelse og tilsidst flyder sammen. For nærmere at kunne undersøge de Bakteriearter, der betinger disse »Forraadnelsespletter«, som han kaldte dem, fandt Salomonsen paa at suge Blodet op i lange Haarrør, hvis Ender han lukkede med et Par Draaber Lak, hvorefter Rørene opklæbedes paa lange Strimler lysegraat Karton. I disse Haarrør kunde man bekvemt iagttage de sorte Forraadnelsespletters Optræden og Udvikling og — hvis Forsøget var vellykket — paavise, at hver af dem kun indeholdt Bakterier af samme Art, saaledes at der forelaa en virkelig Rendyrkning. Ved at brække den Del af Kapillarrøret af, hvori Pletten indeholdtes, kunde man isolere Bakterierne og overføre dem i andre Næringssubstrater, m. a. O. tilvejebringe en Renkultur. Her forelaa altsaa en virkelig Rendyrkningsmetode, langt bedre end de hidtil angivne, noget som betød et meget betydeligt Fremskridt. Naar denne Metode ikke fik større praktisk Betydning, var det fordi Robert Koch faa Aar efter fremkom med sin berømte Pladespredningsmetode, der i alle Henseender var Haarrørsmetoden overlegen. At Haarrørsmetoden dog endnu kan have sit Felt, erfarede jeg for et Par Aar siden ved et Besøg hos Sir Almroth Wright i London, der anvendte den til nogle Undersøgelser over Streptokokker og blev meget forbavset ved at erfare, at denne Fremgangsmaade for ca. 45 Aar siden var angivet af Salomonsen.

Ogsaa et andet teknisk Fremskridt findes i hans Disputats, Farvning af Bakterier i fortyndet vandig Fuchsinopløsning, en fortræffelig Metode, som efterhaanden blev for-

trængt af den mere komplicerede Farvning i hærdet Præparat; denne frembyder ved Siden af utvivlsomme Fordele den store Ulempe, at Mikrobernes Form saa stærkt forandres; vi har herhjemme under Navn af den »Salomonsen'ske Farvning« holdt Hævd over hans gamle Metode, som foruden sin store Simpelhed langt bedre bevarer Mikrobernes Form, ja undertiden ogsaa tillader at iagttage dem i levende Tilstand.

Salomonsens Disputats gav et vægtigt Indlæg i den store Strid, som der dengang stod imellem to Partier, væsentlig repræsenterede paa den ene Side ved Ferd. Cohn, som hævdede, at Bakterierne var distinkte Arter, og paa den anden ved Billroth, som nærmest var af den Anskuelse, at alle Mikrober var Udviklingsformer af en og samme Art, *Coccolobacterium septica*. Salomonsens Undersøgelser støttede stærkt den første Opfattelse, der ogsaa har vist sig at være den rigtige.

I 1878 offentliggjorde Salomonsen et lille Arbejde over »Forekomsten af Bakterier i metastatiske Pusansamlinger hos Levende«, som var støttet paa Iagttagelser, han allerede i 1873 havde foretaget paa Kommunehospitalet. Det bemærkelsesværdige ved disse Undersøgelser var, at de var udført med Materiale fra levende Patienter, medens største Delen af tilsvarende Undersøgelser ellers havde haft deres Udgangspunkt i Ligmateriale. I Pus fra forskellige suppurative Lidelser kunde S. paavise Streptokokker og ved Inoculation af dette Pus paa Kaniner fremkalde en dødelig forløbende Peritonitis, hvori Streptokokker fandtes i Renkultur. I Betragtning af det tidlige Tidspunkt, da denne lille Undersøgelsesrække er gjort, er dette en meget smuk Iagttagelse.

Kort efter Disputatsen i 1877 foretog S. den Studierejse,

som fik afgørende Betydning for hele hans Liv. Han var ikke i Tvivl om, hvor han vilde hen, han vilde til Breslau for at gaa i Lære hos Cohnheim, Datidens største Eksperimentalpatolog. Sammen med denne udførte han det Arbejde, som vel har gjort hans Navn mest bekendt, en Undersøgelse over eksperimentel Iristuberkulose hos Kaniner. Paa det daværende Tidspunkt herskede der endnu stor Usikkerhed med Hensyn til Tuberkulosens Specificitet. Ganske vist havde Villemin klart paavist, at man kunde overføre Tuberkulose ved Indpodning paa Dyr. Men mange Steder fra berattedes der, at man havde kunnet frembringe Tuberkulose eller noget, der blev anset for Tuberkulose, ved Inoculation af en Mængde forskellige Stoffer; dette var ikke saa mærkeligt i Betragtning af de utrolig slette Forhold, under hvilke Forsøgene blev foretagne. Hvordan Datidens Laboratorier ofte var, fremgaar af nogle Ytringer, Salomonsen citerer: en Würzburger Professor sagde f. Eks. »at i Würzburg var Svineriet endnu værre end i Berlin« og Ranvier siger atter om Berliner Institutet, »at det i ingen Henseender staar tilbage for l'école pratique i Paris, hvad de antihygiejniske Betingelser angaar«.

Som en Metode, der frembød særlig gode Betingelser for at følge Tuberkulosens Udvikling hos det levende Dyr, foreslog Cohnheim Indpodning af tuberkuløst Materiale i Camera anterior hos Kaniner. Denne Metode har den Ulempe, at hvis man ikke arbejder aseptisk, faar man en almindelig Betændelse af Øjet, hvorved hele Forsøget ødelægges. Her mødte Salomonsen med fortrinlige Forudsætninger, idet han fra de københavnske Hospitaler var fuldt fortrolig med den Listerske Antiseptik, som endnu langt fra var trængt igennem paa Kontinentet. Det lykkedes ham herved ved Anvendelse af frisk Operationsmateriale (tuber-

kuløse Lymfeglandler tagne straks efter Operation) at fremkalde en typisk Iristuberkulose. Ved dette vigtige Arbejde, der paabegyndtes i Breslau og udvidedes ved fortsatte Undersøgelser i København, paavistes det, at Tuberkulose kun fremkom, naar tuberkuløst Væv anvendtes til Podningen, men ikke ved andet Materiale, og herved var der ført et afgørende Bevis for Tuberkulosens Specificitet.

Breslau var paa det daværende Tidspunkt Samlingssted for en Mængde fremragende unge Forskere, hvoraf adskillige blev Salomonsens Venner for Livstid, Mænd som Carl Weigert, Oscar Lassar, William Welch, Lichtheim, Albert Neisser, Senftleben, Rosenbach; her lærte han ogsaa den noget yngre Paul Ehrlich at kende, med hvem han senere sluttede et varmt Venskab.

I Breslau havde S. rig Lejlighed til at indøve alle de berømte Cohnheimske Frøforsøg over Betændelse, Stase, Emboli o. s. fr., som han senere fik rig Anvendelse for i sine Kurser over eksperimental Patologi; derimod blev der ikke drevet megen Bakteriologi; dog stiftede S. her Bekendtskab med Tysklands Fører paa dette Omraade, Robert Koch, der dengang som Kreisphysicus i Wollstein lige havde gjort sine berømte Miltbrandforsøg. Han rejste af og til til Breslau for at tale med Ferdinand Cohn, men besøgte ved disse Lejligheder ogsaa Cohnheim, og paa denne Maade kom S. i personlig Forbindelse med den ellers ikke let tilgængelige Mester, en Forbindelse som i de følgende Aar jævnlig var S. til Nytte, og som efterhaanden udstrakte sig til Kochs Assistenters Gaffky og Löffler. — Senere Besøg i Frankrig bragte ham i Berøring med Pasteur og hans Elever Roux, Fernbach, Chamberland, Nocard, Netter o. a., ligesom han ogsaa lærte Chauveau og Lyon'er-Skolens Mænd personlig at kende.

Efter sin Hjemkomst fra Breslau 1877 blev S. Prosektor ved Kommnehospitalet og begyndte som Privatdocent den Lærervirksomhed, som efterhaanden blev en saa overvejende Del af hans Livsgerning. Han indrettede først et lille bakteriologisk Laboratorium i sit Studereværelse med højst primitive Apparater, men fik derefter overladt et Kælderrum i Botanisk Haves Musæumsbygning, hvor han holdt Forelæsninger og Kursus for Læger og Studerende. Ved disse Arbejder havde han en saare værdifuld Hjælp og Støtte i sin Hustru, Ellen Salomonsen, f. Henriques.

Det lykkedes ham derefter at faa oprettet en Stilling som midlertidig Docent i medicinsk Bakteriologi. Dette betød et stort Fremskridt, Københavns Universitet blev her ved det første Sted, som havde en selvstændig Lærestol i dette Fag. Salomonsens Undervisning var i høj Grad inspirerende og frugtbringende, og i de følgende Aar samlede mange yngre og ældre Studerende og Læger om ham, ikke blot fra Danmark, men fra hele Skandinavien. Kredsen indskrænkedes ikke til Medicinere alene, men udstraktes til andre: Naturforskere og Veterinærer; hans nære Ven B. Bang var med paa det første Kursus, snart efter fandtes G. Sand og C. O. Jensen paa hans Laboratorium. Dette har næppe været uden Betydning for det store Gennembrud, som i Firserne fandt Sted i dansk Veterinærvidenskab under disse Mænds Førerskab. For O. Malm i Norge gælder det samme.

Der foreligger ogsaa talrige Vidnesbyrd om, hvor højt Forskere fra andre nordiske Lande, Sverrig, Norge og Finland har værdsat de Impulser, de fik hos Salomonsen.

For største Delen af de Medicinere, som senere blev de ledende Mænd i Danmark, har Kontakten med Salomonsen haft stor Betydning. Det var jo væsentlig ham, som

førte alle de nye Forestillinger om Infektion, Intoxication, Immunitet og Prædisposition hertil, jævnlig mødt med passiv og aktiv Modstand fra den ældre Skole, som ikke forstod den nye Tid, der brød frem. Paa hans Laboratorium optog en Række unge begejstrede Læger Arbejder over Bakteriologien og dens Betydning for Forstaaelsen og Udviklingen af sygelige Tilstande, Arbejder, hvoraf flere har haft blivende Værdi. Et vigtigt Hjælpemiddel i det bakteriologiske Studium var hans fortræffelige Lærebog i Bakteriologisk Teknik, som udkom i flere Oplag og oversattes til Engelsk, Spansk og Fransk, og som paa det daværende Tidspunkt, hvor man ikke drømte om de mægtige Instituter, som nu staar til Bakteriologiens Raadighed, havde sin store Betydning ved at angive simple Metoder og billige Apparater til Hjælp ved Forskningen.

Sammen med Christmas Dirckinck-Holmfeld udførte han i Firserne et Par Arbejder over Jequirityspørgsmaalet, som dengang var brændende. Det var den almindelige Anskuelse, at den saakaldte Jequiritybacil, som forekom hos Dyr, forgiftede med Jequirity, var en i og for sig uskadelig Mikrob, som havde erhvervet patogene Egenskaber. Salomonson og Christmas viste nu, at dette var en Fejlslutning. Det rette Forhold var, at den ved Giften fremkaldte sygelige Prædisposition hos Forsøgsdyret gjorde det muligt for de saakaldte Jequirity-Baciller at udvikle sig i Blodet, medens de tidligere ikke var i Stand hertil. Bakterierne selv var derimod ikke blevet virulente; det drejede sig saaledes om en »Pseudo-Infektion«. Herved var et Spørgsmaal blevet opklaret, som jævnlig har givet Anledning til Fejltagelser i Bakteriologien.

Disse Forsøg var endvidere et værdifuldt Eksempel paa, at en Betændelse kan skyldes rent kemisk Paavirkning;

dette var af særlig Betydning paa et Tidspunkt, da der var Tendens til at mene, at al Betændelse stammer fra Bakterier.

En praktisk Foranstaltning af stor Betydning for Landets Medicinalvæsen fik han sammen med B. Bang og H. P. Ørum gennemført i 1886, nemlig Indførelsen af animal Vaccine i Danmark.

I 1893 ombyttedes Stillingen som midlertidig Docent i medicinsk Bakteriologi med et ordinært Professorat i almindelig Patologi, og samtidig rykkede Salomonsen fra de lave Kælderrum i Botanisk Have hen til de langt bedre Lokaler i det gamle kemiske Laboratorium i Ny Vestergade. I disse Omgivelser og med udvidet Assistance kunde han gøre sine bakteriologiske Kurser mere fuldstændige end før, og han var stadig ivrig beskæftiget med at udvide og forbedre Undervisningen og Arbejdsbetingelserne; han kunde nu ogsaa tage fat paa en Plan, som han længe havde haft i Tankerne, Oprettelsen af eksperimentalpatologiske Kurser. Disse, som for en ikke ringe Del var byggede paa de Cohnheim'ske Grundforsøg, vakte megen Interesse hos de Studerende og tiltrak ogsaa Deltagere udenfor Danmark.

Endnu et stort Omraade søgte han at inddrage i sin Undervisning, Parasitologien, hvis Betydning for Smittelæren og Epidemiologien har vist sig saa overordentlig. Det forekom ham nødvendigt at give de Studerende Lejlighed til at opfriske og uddybe de komparativ-anatomiske Kundskaber, som det maatte være lykkedes dem at bevare fra Skoletiden — noget, der er af særlig Vigtighed ved Københavns Universitet, hvor, som han med Beklagelse fremhæver, Zoologi ikke længere er Lære- og Eksamensfag for Medicinere. Som Grundlag for sin Undervisning har Salo-

monsen foruden den omtalte Bakteriologiske Teknik udgivet forskellige kortfattede Resuméer (»Erindringsord«) over sine Forelæsnings og Øvelsers Hovedindhold.

I 1910 skiftede S. for sidste Gang Institut, da han flyttede ind i det store, smukke, fortræffeligt indrettede Institut for almindelig Patologi ved Rigshospitalet; her virkede han i 10 Aar, indtil han i 1920 tog sin Afsked.

Ved den smukke Indvielsesfest, ved hvilken Aabningen af de nye Instituter blev fejret, kom — som ved saa mange andre Lejligheder — hans sjældne Evner som Taler til deres Ret; næppe nogen har som Salomonsen forstaaet paa en værdig og virkningsfuld Maade at repræsentere dansk Lægevidenskab overfor andre Nationer.

Salomonsen besad en glødende Interesse for al akademisk Dannelse og var en ivrig og begejstret Forkæmper for Universitetet og alle dets Anliggender. Universitetets ledende Stilling som Landets første Undervisningsanstalt var ham en Hjertesag, og hans Tanker kredsede stedse om de Unges Undervisning og Muligheden for at forbedre deres Uddannelse og Studiebetingelser. Talrige ypperlige Indlæg fra hans Haand vidner derom og har sikkert været af Betydning for Reformen af forskellig Art.

Hans Interesse for de Studerende gav sig et smukt Udslag, da han i 1917 fremsatte Tanken om Opførelsen af en Betalingsregens for mindre velstillede Studenter, en Op-gave, hvis Betydning var blevet ham klar ved Samtaler med hans Ven, afdøde Christian Bohr, der i en længere Aarrække var Medlem af Kommunitetets Stipendiebestyrelse. Denne Tanke blev som bekendt virkeliggjort i 1923, hovedsagelig ved Professor Røvsings Initiativ og energiske Arbejde.

Ogsaa de unge medicinske Videnskabsmænds vanske-

lige Stilling laa Salomonsen varmt paa Hjærte. I 1895 havde han til Minde om sin afdøde Fader stiftet »Martin Salomonsens Legat«, af hvilket hvert 5te Aar 1000 Kroner uddeles som Belønning for et udmærket Arbejde paa forskellige medicinsk-biologiske Videnskabsgrenes Omraade. Senere, 1906, oprettede han et Bog-Legat, der bærer hans Hustru, Ellen Salomonsens Navn, og endelig 1914 til Minde om sin Moder »Emma Salomonsens Legat for Medicinere«, der uddeles til medicinske Kandidater til Hjælp ved Studierejser i Udlandet.

Da Serumterapien kom frem i Begyndelsen af Halvfemserne, indsaa Salomonsen straks dens store Vigtighed, baade i videnskabelig og praktisk Henseende, og fik oprettet en lille Afdeling af sit Laboratorium i Ny Vestergade, som havde til Opgave, dels at fremstille antidifterisk Serum til Brug for danske Sygehuse og Læger, dels at anstille videnskabelige Undersøgelser over Immunitetslæren. Denne Afdeling voksede sig snart større og større og sprængte efterhaanden Laboratoriets Rammer, saa at Tanken om et selvstændigt Seruminstitut fremkom. At det lykkedes at virkeliggøre denne Tanke, skyldtes udelukkende Salomonsen. De politiske Forhold i Slutningen af Halvfemserne var saa spændte, at det næsten syntes haabløst at gennemføre noget større Forslag, og kun Salomonsens personlige Egenskaber, hans glødende Begejstring, der aldrig trættedes, og hans Forbindelser med indflydelsesrige Personligheder i alle Lejre gjorde det muligt for ham at faa Statens Seruminstitut oprettet i 1902. Det var med nogen Sorg, at Salomonsen saa hele denne Virksomhed fra Universitetet gaa over til Medicinalvæsenet, fordi han var klar over de betydelige Muligheder for Forskning i større Stil, som en saadan praktisk virkende Anstalt frembyder. Han lagde

derfor Vægt paa, at de medicinske Studerendes Undervisning kunde fuldstændiggøres ved Foredrag og Demonstrationer paa Seruminstitutet. Forbindelsen mellem dette og Moderlaboratoriet blev vedligeholdt derved, at Salomonsen var Direktør for Seruminstitutet indtil 1909, da Flytningen til det nye Institut for alm. Patologi var forestaaende.

Paa den gamle Serumafdeling foretog Salomonsen sammen med mig en Række Undersøgelser over Immunitet og Prædisposition. Blandt disse skal fremhæves Studier over Antitoxindannelsens Forløb hos difteri-immuniserede Heste, 1896. Paa dette Tidspunkt forelaa dengang kun en Meddelelse af Ehrlich og Brieger om det saakaldte bølgeformede Forløb af Tetanus-antitoxin i Mælken af Tetanus-immuniserede Geder. Vi viste, at lignende Svingninger fandtes i Blodet hos difteri-immuniserede Heste. Disse Undersøgelser havde en vis praktisk Betydning som Grundlag for Serumfremstillingen og bragte os ind paa Studier over Antitoxindannelsens Væsen, som uddybedes i en Række følgende Arbejder.

Vi fremsatte den Anskuelse om Antitoxindannelsen, at Cellerne i den aktivt immuniserede Organisme under Toxinets Paavirkning havde faaet en ny Egenskab, den at producere Antitoxin, saaledes at der hos et immuniseret Dyr foregaar en stadig Produktion og Destruktion af disse Stoffer. Vi kunde vise dette ved fra Dyr, der var i antitoxisk Ligevægt \varnothing : hvor Antitoxinmængden i nogen Tid holdt sig omtrent uforandret, successivt at udtømme hele dets Blodmasse og erstatte den ved Transfusion af frisk Blod. Til Trods for, at næsten hele dets oprindelige Antitoxinmængde var fjærnet, viste Dyrets Blod Dagen efter omtrent den samme Antitoxinstyrke som før Aareladningen; dette kunde kun forklares som en Nydannelse af Antitoxin.

I en anden Forsøgsrække viste vi, at ved Injektion af Stoffer som Pilocarpin kan man paa ganske kort Tid bringe Blodets Antitoxinkoncentration hos aktivt immuniserede Dyr til at stige.

Senere, 1904, har Salomonsen sammen med Dreyer foretaget en Række Undersøgelser over Radiums fysiologiske Virkninger paa Amøber og Trypanosomer; samtidig paaviste de, at Radium har en udtalt hæmolytisk Virkning, forskellig hos forskellige Dyrearter.

Salomonsen blev paa Forslag af Warming og Bohr Medlem af Videnskabernes Selskab i 1891, noget, han i høj Grad værdsatte, ikke mindst, fordi han deri saa Selskabets Anerkendelse af den Videnskabsgren, han repræsenterede. Han var et meget flittigt Medlem af vort Selskab, hvori han ogsaa forelagde en Del af de ovenomtalte Arbejder; han forsømte aldrig noget Møde og interesserede sig levende for Selskabets Anliggender.

Salomonsen har haft overordentlig stor Betydning for de Mange, der i Aarenes Løb samlede sig om ham; han var fortrolig med hele Bakteriologiens Udviklingshistorie, kendte de ledende Bakteriologer fra det Tidspunkt, da der var en ganske snæver Kreds, han har set denne Videnskabsgren vokse op til det mægtige Omfang, den efterhaanden fik, har set den ene store Gren efter den anden afspaltes, som Gæringsvidenskaben og Veterinær bakteriologien, har oplevet, at den egentlige medicinske Bakteriologi og Immunitetslære efterhaanden er blevet delt i store Specialafdelinger, som Enkeltmand næppe kan overse.

Selv om Salomonsen naturligvis efterhaanden mistede Kontakten med mange af Enkelthederne, bevarede han dog

stadig Følingen med Udviklingens store Linier. Dette var netop værdifuldt for hans yngre Elever og var en af Grundene, hvorfor Samlivet med Salomonsen var saa lærerigt; ikke alene var han jo i nær Kontakt med Bakteriologiens Grundlæggere, men hans Føling med Udviklingen strakte sig gennem Barndomshjemmets epidemiologiske Interesser langt tilbage i Tiden. Han havde haft sjældne Betingelser for at blive Bakteriologiens Historieskriver, og det er saare beklageligt, at han ikke naaede at faa skrevet sine Erindringer. Han var ogsaa Medstifter af medicinsk-historisk Museum.

Ingen, der kom i Berøring med Carl Julius Salomonsen, kunde undgaa at smittes af hans stærke videnskabelige Begejstring; han fulgte ved sine Studier og sine mange Forbindelser udmærket med i alt, hvad der foregik paa Videnskabens Omraade, og drøftede derefter paa sin fængslende Maade alle nye Problemer med dem, der færdedes paa hans Laboratorium. Med denne Lydhørhed for alle Fremskridt forbandt S. en udviklet kritisk Sans. Han accepterede ikke det nye uden nøje at have vejet det, og denne kritiske Sans gjorde sig ikke alene gældende i hans egne videnskabelige Arbejder, men hans Elever skylder ham megen Tak, fordi han fremfor nogen har lært dem at forstaa Kontrollforsøgets store Betydning.

»Jeg elsker Flid«, sagde han ofte, og en sjælden Flid og Grundighed lagde han i alt, hvad han foretog sig, selv det mindste Indlæg i en Sag var i Reglen først blevet til efter talrige Forarbejder.

Ved sin Evne til ad mange Veje at optage Viden var Salomonsens Kundskabsfyldte paa de mest forskelligartede Omraader blevet særdeles stor, hans Lærdom, som hvilede paa saa bredt et Grundlag, værdsattes maaske særlig af

dem af hans yngre Elever, som ofte var nødsaget til at koncentrere sig om den eksperimentelle Bearbejdelse af begrænsede Felter — men paa Bekostning af det almindelige Overblik.

Men ikke alene paa Lægevidenskabens Omraade sad Salomonsen inde med en ualmindelig Almendannelse. Hans Interesser strakte sig langt videre, og han besad en for en Naturvidenskabsmand sjælden omfattende Viden paa Literaturens, Kunstens og andre Aandsvidenskabers Omraade. Han repræsenterede en Form af Kultur, som tidligere ofte prægede Akademikernes Elitekreds, men som Videnskabens stærke Specialisering nutildags vil gøre det yderst vanskeligt at opnaa. Man faar et levende Indtryk heraf gennem det smukke Bind »Smaaarbejder«, som han udgav 1917 i Anledning af sin 70 Aars Fødselsdag, hvori han samlede adskillige af sine mindre Afhandlinger paa forskellige Omraader, Lægevidenskab, Undervisningsvæsen, Historie, Levnedsløb, samt en Del Taler o. a. Med særlig Iver kastede han sig i sine sidste Aar ind i en Kritik af de nyeste Kunstretninger, hvilket affødte en til Tider heftig Polemik.

Selv om Salomonsen naturligvis i første Linie stræbte efter at forbedre Arbejdsbetingelserne paa de Instituter, han selv havde skabt, har hans Indflydelse og Autoritet sikkert indirekte bidraget meget til at aabne vore Myndigheders Øjne for Betydningen af, at der tilvejebringes gode Arbejdsvilkaar for den medicinske Videnskab i det hele taget, og man kan vel ogsaa her medtage Veterinær-Videnskabens; begges Kaar maa nu betegnes som efter vore Forhold særdeles tilfredsstillende.

Medens hans Liv i lang Tid i alle Henseender formede sig særdeles lykkeligt, og han, som han selv sagde, baade udadtil og indadtil havde opnaaet alt, hvad han med Bil-

lighed kunde forlange, var derimod hans sidste Aar mærkede af Sygdom og Sorger. Tabet af hans Datter og Hustru tog stærkt paa ham, og en kronisk Gigtlidelse gjorde det meget svært for ham at bevæge sig; men han bevarede sin Aandslivlighed og mangehaande Interesser til det sidste.

I Carl Julius Salomonsen har vi mistet den danske Bakteriologis Fader. Ved saa tidligt at bringe en ny Tids Ideer og Metoder her til Landet har han virket som Banebryder ikke alene i Danmark, men i hele Skandinavien. Naar vort Land i lang Tid var førende i Norden paa Bakteriologiens og Immunitetslærens Omraade, skyldes det Salomonsens Fremsyn og Initiativ. Han har skabt vort Universitet en ny Lærestol og har grundlagt to store veludrustede videnskabelige Instituter.

Derfor bør hans Minde stedse holdes i Ære.
